

Juuso Ala-Kyynty

”UTELIAISUUS JA OPPIMISKYKY ON AMMATTIKUNTAMME TÄRKEIN OMINAISUUS” - TIEETEELLISET KIRJASTOT 2020-LUVULLA (OSA 2)

Tieteelliset kirjastot ja tietopalvelut suuntautuvat uuteen vuosikymmeneen muutosta johtamalla, verkostoitumalla, palveluita kehittämällä ja henkilöstön osaamista vahvistamalla. Näin voisi tiivistää kirjastokyselyn toisen osan, jossa tiedusteltiin toimenpiteitä. Avausosasta tutut teemat, kuten teknologia ja avoin tiede, väijyvät tämänkin osan vastausten taustalla, mutta mukana on myös uusia avauksia esimerkiksi asiakkaiden osallisuuden vahvistamiseen liittyen.

Signummin edellisessä numerossa (2/2020) tieteelliset kirjastot ja tietopalvelut kuvasivat, miten maailma niiden ympärillä muuttuu 2020-luvulla. Juttusarjan toisessa osassa kysytään, miten tämä kehitysnäkymä vaikuttaa kirjaston toimintaan käytännössä – eli millaisin toimenpitein 2020-luku otetaan vastaan.

Vastaukset perustuvat keväätalvela tehtyyn kyselyyn, johon tuli 32 vastausta – seitsemän yliopistokirjastoista [Y], kuusi ammattikorkeakoulukirjastoista [A] sekä 19 erikoiskirjastoista ja tietopalveluista [E].

Yhteistyötä ja verkostoitumista

Jo 2020-luvun trendejä kartoitettaessa tuotiin esiin kehysorganisaatioiden merkitys ja yhteistyön tarve. Korkea-

koulukirjastoissa näitä aiotaan toteuttaa kansallisen ja kansainvälisen verkostoitumisen kautta samalla, kun kirjastot liimautuvat yhä tiukemmin emo-organisaation strategiaan.

”Jo nyt on nähtävissä yhteistyön ja vuorovaikutteisen toiminnan kasvu kirjaston ja muiden yliopiston toimijoiden kesken. Kirjasto on yhä vanhemmin yliopiston perustehtävien ytimessä.” [Y]

”Yhteistyö ja verkostoituminen lisääntyy. Jossain vaiheessa suomalainen (korkea)kouluverkko saneerataan rausti ikäluokkien pienenemisen vuoksi eli fuusiot jatkuvat.” [Y]

Aikeet ovat samansuuntaisia erikoiskirjastoissa ja tietopalveluissa. Fuusioiden ja integraatioiden ohella yhteistyössä tulee esiin myös yhteistyö kirjastoalan ulkopuolisten sidosryhmien kanssa.

”Verkostoituminen, vaikuttavuus ja asiantuntijuuden kehittäminen on tärkeää sekä emo-organisaation sisällä että oman ammattikunnan verkostoissa. Ulkoisissa verkostoissa toimiessa saa ikään kuin tiivisteenä ne tulkinnot ja osaamiset, joita tarvitsemme tulevaisuuden toimintatavassamme. Uteliaisuus ja oppimiskyky on ammattikuntamme tärkein ominaisuus 2020-luvun näkymissä.” [E]

Muutoksen johtamista

Kun puhutaan toimenpiteistä, puhutaan myös johtamisesta. Vastauksissa korostetaan erityisesti muutosjohtamista ja toimintaympäristön jatkuvaa tarkastelua.

”Itse johtajana näen että ainoa pysyvä asia on toimialamme muutos, mutta nykyisin tuntuu, että yhä useampi kirjastossamme näkee asian samoin. Kaikkia se ei tietenkään aina miellytä, mutta muutoksen kanssa oppii elämään. Tärkeää on myös se, että näemme yhteistyömme ja yhdessä tekemisen vahvuutena.” [Y]

Johtaminen liitetään korkeakoulu-kirjastoissa erityisesti henkilöstön toimenkuviin ja resurssien uudelleensuuntaamiseen – niukkuuden ja teknologisen muutoksen kontekstissa.

”Monista kirjastojen perinteisistä toiminnoista on luovuttava ja tehtäviä on pyrittävä automatisoimaan. Omia esimerkkejämme on vaikkapa saapumisvalvonnasta luopuminen, samalla myös painettujen lehtien tilaukset on pudotettu dramaattisesti. On jatkuvasti mietittävä, mitä entistä niukem-

milla henkilöstöresursseilla tehdään ja mitä voidaan jättää tekemättä itse tuotetun palvelun laadun heikkenemättä.” [A]

Erikoiskirjastopuolella näkemykset ovat samansuuntaisia; niukkojen resurssien uudelleenohjaamisessa teknologia vain korostuu voimakkaammin.

”Chatbot on nähty paitsi mahdollisena, niin myös toivottavana kehityssuuntana rutiinitiedustelujen käsittelyssä. Automatisoimalla tietopalvelua asiakas saa palvelua 24/7 ja tietoasiantuntijan työpanosta vapautuu vaativampien tietopyyntöjen ratkaisemiseen.” [E]

”Sähköiset palvelut muuttavat työskentelytapoja entisestään, etätyö tulee mahdolliseksi entistä useammille. Postin käsittely ja painettujen lehtien saapumisvalvonta vaativat vielä läsnäoloa, mutta tietopalveluja ja erilaisia seurantalpalveluja voi nytkin tehdä etänä.” [E]

Lobbausta ja markkinointia

Resurssien niukentuessa kirjastojen on osoitettava merkityksensä emo-organisaatiolle ja asiakkaille – eli on lobattava ja markkinoitava palveluita. Tämä pätee korkeakoulu-kirjastoihin ja erityisen painokkaasti erikoiskirjastoihin ja tietopalveluihin.

”Pitää jatkaa työtä tiedekirjaston vaikuttavuuden osoittamiseksi ja uudistua, jotta meillä on paikka korkeakoulujen sydäminä muuttuvassa tulevaisuudessa.” [Y]

”Tutkimuslaitoksessa tarvitaan moniosaajia. Tiedon hallinnan ja järjestä-

misen osaamista tarvitaan yllättävän monessa, jos vain osaamme markkinoida osaamistamme oikein.” [E]

Digitaalisen palveluympäristön rakentamista

2020-luvun keskeiset toimenpiteet liittyvät tietenkin palveluiden kehittämiseen. Korkeakouluvastauksissa tuodaan voimakkaasti esiin digitaalista palveluympäristöä, jossa digitaalisuus ei ole lisäulottuvuus vaan lähtökohta.

”Uuden palvelualustan ja käyttöliittymän käyttöönoton myötä kirjastolle avautuu mahdollisuus tarkistaa toimintaprosessejaan ja osaamisen kehittämistarpeita. Meillä on mahdollisuus integroida kehittyvä digitaalinen toimintaympäristö monimuotoiselle käyttäjäkunnalle entistä helpommin hallittavaan muotoon.” [Y]

”Myös kirjastojärjestelmiltä vaaditaan uudenlaisia ominaisuuksia: perinteiset ILS-järjestelmät joutavat historiaan ja tilalle on saatava kaikki kirjaston toiminnot hallitsevia palvelualustoja jotka on pystyttävä integroimaan muihin järjestelmiin. Tiedot ylläpidetään yhdessä järjestelmässä, josta ne tuodaan rajapintojen kautta muihin järjestelmiin.” [A]

Myös erikoiskirjasto- ja tietopalvelupuolet tuodaan esiin digitaalisia palveluita. Monissa vastauksissa ne nähdään automaation kautta ja usein myös vastauksena resursointiongelmiin.

”AI-järjestelmät saattavat lisätä automaatioastetta, mikä lievittäisi henkilöstöpaineita. Kuten hyvin usein uusien työkalujen ja järjestelmien kanssa käy, käyttöönotto vaatii henkilöresursseja, jolloin hyötyjen ja säästöjen konkretisoitumiseen voi olla vielä matkaa.” [E]

”Koetan rajata fyysisistä kokoelmia ja siihen liittyvää työtä, suuntautua enemmän siihen, missä joku kollega on pitkän aikaa toiminut. Fyysisestä kokoelmasta ei meidän toimialallamme voida täysin luopua, sillä se on samalla ainoa laatuaan tällä kokoonpanolla ja korvaavia koelmia ei juuri ole.” [E]

Palveluiden kehittämistä

Digitaalisen palveluympäristön rinnalla myös yksittäisten kirjastopalveluiden, kuten tiedonhankinnan opetuksen tai metriikkapalveluiden, kehittäminen saa huomiota 2020-luvun toimenpiteissä. Vastauksissa korostuu asiakkaiden yksilöllisyys: yhtäältä nousee esiin asiakkaiden omatoimisuuden tukeminen, toisaalta henkilökohtaisen ohjauksen lisääminen.

”Henkilökohtaisen ohjauksen määrä kasvaa osalla opiskelijoista, kun suuri osa toimii itsenäisesti ja ilman mitään kirjastojen palveluja.” [A]

”Ristiinopiskelun sekä verkkokurssien ja kokonaisten verkkotutkintojen yleistyminen vaikuttaa palvelujen kokonaisuuteen. Palveluja kohdennetaan tulevaisuudessa joustavasti asiakkaiden tarpeiden mukaan.” [A]

”Kuluva vuosikymmen vienee kehitystä asiakkaiden ohjaamiseen entistä itsenäisemmiksi. Asiakkaat (nykyään 90-prosenttisesti omat tutkijat) ovat jo nyt aika osaavia johtuen tietenkin siitä, että tilaamamme järjestelmät ja e-lehtipalvelut ovat helppokäyttöisiä ja artikkelit avautuvat jopa Googlen avulla.” [E]

Erityisen kiinnostava yksityiskohta erikoiskirjastojen vastauksissa on moninaiset asiakkaiden osallistamiseen liittyvät palveluvisiot. Tämä tuli esiin myös yhdessä AMK-vastauksessa.

”Osallistaminen on vahvistuva ilmiö niin asiakaspalvelussa, oppimisessa kuin organisaatioiden kehittämisessä. Kirjaston ja tietopalvelun roolit monipuolistuvat, kun tiedon ja informaation hankinnan, säilyttämisen ja jakamisen rinnalle tulee tiedon jalostaminen yhdessä asiakkaiden ja yhteistyökumppanien kanssa.” [E]

”Yksi kirjastojen toistaiseksi vähän hyödynnetty voimavara on niiden asiakasrajapinnassa. Tämä rajapinta voi tarjota mahdollisuuksia uusiin kumppanuuksiin ja yhteistyömuotoihin, tai jopa uusiin tulonhankintatapoihin. Ihmislähtöiseen palveluosaamiseen panostaminen ja ihmislähtöisten palvelujen kehittäminen on ilman muuta hyvä strategia kirjastoille niin kauan, kun kirjastot ovat olemassa ihmisiä varten. Osuuskuntamallit ja vertais- tai jakamisperustaiset toimintatavat voivat osoittautua hyviksi keinoiksi saada kirjastojen rajalliset resurssit riittämään.” [E]

Uutta osaamista

Palveluiden ohella 2020-lukuun varaudutaan kirjastolaisten osaamista kehittämällä. Yleisen tilanneseurannan ohella korkeakouluvastaajat nostavat esiin myös konkreettisia kehittämiskohteita: tieteenteon ja tieteenalan tuntemus, vuorovaikutus- ja viestintätaidot, uusi teknologia, avoin tiede, metriikka ja kansainvälisyys.

”Henkilöstöä pitää motivoida entistään tutustumaan uuteen teknologiaan mahdollisuuksien mukaan, nimenomaan jo kirjastoissa jossain päin maailmaa käytettäviin, ja pohdintaan, miten meillä voitaisiin niitä soveltaa.” [Y]

”Henkilöstön koulutukseen ja hyvinvointiin pitää kiinnittää entistä enemmän huomioita. Pitkässä juoksussa muutokset vaikuttavat myös henkilöstön rakenteeseen: millaisella koulutuksella tulevia rekrytointeja tehdään. Kirjastoalan opinnot eivät ole enää se keskeinen osaamisalue, vaan joku ihan muu.” [A]

Erikoiskirjastojen vastauksissa konkreettisia kehittämiskohteina mainitaan tiedon validointi, tietotekninen osaaminen, datanhallinta, palvelumuotoilu, vuorovaikutus- ja viestintätaidot sekä tekijänoikeus- ja tietosuojakysymykset.

”Tietoteknisten välineiden käyttöosaamisen ohella tarvitaan yhä enemmän syvempää tietoteknistä osaamista, jopa koodaustaitoja ja vähintäänkin ymmärrystä uusien teknologio-

den toimintalogiikoista. Metatiedot, tietojen yhdistely ja datalukutaidon edistäminen voisivat olla jatkossa tietoasiantuntijan keskeisiä tehtäviä; miksei myös asiantuntijuus datan visualisoinnissa, dataetiikassa ja datan hallinnassa.” [E]

”Henkilökuntaa ei enää voi karsia vaan päinvastoin nyt on ruvettava etsimään uutta väkeä, jonka taitovalikoimaan kuuluvat palvelumuotoilu ja vuorovaikutus- ja viestintätaidot. Omaan organisaatioon liittyvän tiedon seurannan merkitys voi kasvaa.” [E]

Tieteen avoimuuden tukemista

Avoin tiede muodostaa oman erityisalueensa palveluiden ja osaamisen kehittämiseksi. 2020-luvulla on odotettavissa erityisesti yhteistyön syvenemistä organisaation muiden toimijoiden kanssa.

”Avoimen tieteen edistäminen vaatii jatkuvaa, tiivistä yhteistyötä yliopiston eri toimijoiden välillä ja vuoropuhelua eri osapuolten kanssa sekä erilaisia ohjeita ja apuvälineitä tutkijoille avoimen tieteen toteuttamisessa.” [Y]

”Avoin tki ja oppiminen ovat oman organisaatiomme strategiassa ja viisiossa keskeisellä sijalla. Olemme tehneet työtä kehittääksemme asiantuntijan roolia omassa organisaatiossamme avoimen toimintakulttuurin osalta. Samalla olemme luoneet perustaa tehdä hyvää yhteistyötä talon muiden toimijoiden kanssa.” [A]

Erikoiskirjastopuolella avoin tiede koskee erityisesti tutkimustoimintaan kyt-

keytyviä tietopalveluja. Vastauksissa tulevat esiin tutut datanhallinnan ja avoimen julkaisemisen palveluiden ja julkaisumaksujen hallinnan tarpeellisuus.

”Uskon, että erityisesti avoimen tieteen kysymykset vaativat työpanostamme yhä enemmän tällä vuosikymmenellä. Julkaisemisen osalta ollaan jo hyvässä vauhdissa, mutta muilta osin tekemistä riittää ja uusia kysymyksiä nousee jatkuvasti esiin. Tutkimuslaitokset eivät tässä asiassa useinkaan mene aivan kehityksen kärjessä, mutta seuraavat kyllä mielenkiinnolla ja hyödyntävät itselleen tärkeitä asioita. Yhä enemmän tullaan varmasti tekemään yhteistyötä myös tutkimusprojektien rahoitustuen ja muun projektituen kanssa. Tutkimusrahoittajien vaatimukset julkaisujen ja datan avaamisesta vaativat tietopalvelun osaamista.” [E]

”Uusia ja vahvistettavia tekemisen alueita meillä ovat mm. tutkimusdatan avoimuuden tukeminen ja avoimen julkaisemisen tuen edelleen vahvistaminen. Näillä kentillä on myös jatkuvasti uutta seurattavaa ja kommentoitavaa, joten muutoksista ja tiedeyhteisön sekä rahoittajien odotuksista ajan tasalla pysyminen on yksi huomioitava haaste. Meidän on myös oivallettava, mitä ulkopuolelta tulevat vaatimukset tarkoittavat meidän organisaatiossamme ja pysyttävä viestimään tarvittavista uudistuksista.” [E] 📌

Tietoa kirjoittajasta:

JUUSO ALA-KYNYN
Helsingin yliopiston kirjasto
juuso.ala-kyyny@helsinki.fi